

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Фінансово-економічний факультет

Кафедра фінансів

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Державні та муніципальні фінанси»

на тему:

«Податкова політика України: концептуальні засади теорії та практики»

Виконавець:

студент ФЕФ, 1 групи

Колеснік А.Б. _____

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доц. Луценко І.С. _____

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. В умовах становлення в Україні економіки ринкового типу, здійснення сучасних кардинальних соціально-економічних трансформацій, побудови нової структури народного господарства і його переходу до цивілізовано оновленої системи виробничих відносин та організації підприємницьких зв'язків особливо важливої актуальності набуває дослідження податкової політики.

В ході свого еволюціонування податкова політика України зазнавала значних і безперервних змін як в теоретико-наукових засадах оподаткування, так і в самому податковому механізмі, його організації та управлінні. Перехід до ринкових відносин, гостра потреба у збільшенні фінансування державних, особливо соціальних, програм під впливом відчутного чинника інфляційних процесів створювало передумови для запровадження непомірного рівня податкового навантаження на платників податків. В силу цього, податкова політика держави в бюджетному процесі не враховувала науково-економічне обґрунтування необхідності впровадження податків, відкрито ігнорувала базові принципи ефективності (фіскальної, економічної, соціальної) та справедливості в оподаткуванні, та особливо – при виконанні сумлінними платниками своїх податкових зобов'язань. Ї досі в Україні вважаються пріоритетними позиції розробки й активізації державної системи стимулювання та підтримки розвитку підприємництва, збалансованого співвідношення реального та фінансового секторів, галузей економіки, виробничої та невиробничої сфер, бізнес-структур і населення – незважаючи на зазначені номінальні зростання, зокрема валового внутрішнього продукту, обсягів промислового виробництва, реальних доходів населення тощо. Збереження позитивних фінансово-економічних тенденцій можливе тільки за умов реалізації виваженої соціально-економічної стратегії суспільного розвитку, а в цьому контексті – ефективної податкової політики держави, що потребує відповідного дослідження рівня її впливу на економічні процеси в країні з метою виявлення засад і чинників підвищення суспільного добробуту та зростання національного багатства.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження концептуальних засад теорії та практики податкової політики України та надання практичних рекомендацій щодо її удосконалення.

Для досягнення поставленої мети в кваліфікаційній роботі необхідно вирішити такі **завдання**:

- 1) визначити економічну сутність державної податкової політики;
- 2) охарактеризувати види і форми податкової політики;
- 3) розглянути основні інструменти державної податкової політики;
- 4) проаналізувати еволюцію державної податкової політики в Україні;
- 5) описати методичні підходи щодо оцінки ефективності податкової політики;
- б) провести моніторинг ефективності реалізації податкової політики в

Україні;

7) обґрунтувати доцільність імплементації зарубіжного досвіду реалізації податкової політики в Україні;

8) розробити рекомендації щодо модернізації податкової політики України як фактору подолання кризових явищ в економіці.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації податкової політики України.

Предметом дослідження є теоретичні та методичні засади податкової політики.

Методи дослідження. Методологічною основою для написання дипломної роботи стали такі загальнонаукові методи: метод термінологічного аналізу (під час визначення економічної сутності податкової політики); методи порівняльного аналізу та синтезу (при визначенні видів, форм та інструментів податкової політики); статистичний метод, графічний метод, методи горизонтального і вертикального аналізу (під час оцінювання ефективності реалізації податкової політики в Україні); компаративний метод (при вивченні зарубіжного досвіду реалізації податкової політики), метод наукової абстракції (під час обґрунтування рекомендацій щодо модернізації податкової політики України).

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи становлять законодавчі й нормативні акти, звіти Міністерства фінансів України, дані Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень, Державного комітету статистики України, монографічні дослідження, а також періодичні вітчизняні та зарубіжні видання.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у розробці й теоретичному обґрунтуванні нових підходів до удосконалення механізму реалізації податкової політики України.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблені в ході дослідження теоретичні узагальнення, висновки та рекомендації можуть бути використані для вдосконалення процесу формування та реалізації податкової політики України.

Публікації. Основні положення і результати кваліфікаційної роботи викладені в одній науковій статті на тему: «Сутність та особливості державної податкової політики» у «Збірнику студентських наукових праць».

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 121 сторінок друкованого тексту, містить 12 таблиць, 7 рисунків. Список використаних джерел нараховує 125 найменування та займає 10 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні основи державної податкової політики**» визначена економічна сутність державної податкової політики; розглянуто види і форми податкової політики; охарактеризовані основні

інструменти державної податкової політики.

У другому розділі «**Оцінювання ефективності реалізації податкової політики в Україні**» проаналізована еволюція державної податкової політики в Україні; обґрунтовані методичні підходи щодо оцінки ефективності податкової політики; проведений моніторинг ефективності реалізації податкової політики в Україні.

У третьому розділі «**Шляхи вдосконалення податкової політики в Україні**» проаналізований зарубіжний досвід реалізації податкової політики та обґрунтовані можливості його імплементації в Україні, запропоновані напрями модернізації податкової політики України як фактору подолання кризових явищ в економіці.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило зробити висновки, основні з яких такі:

1. Таким чином, податкову політику можна визначити як діяльність держави у сферах запровадження, правового регламентування та організації справляння податків та податкових платежів, які є знаряддям розподілу і перерозподілу частини валового внутрішнього продукту та формування централізованих фондів грошових ресурсів держави.. Податкова політика є дієвим інструментом забезпечення сталого економічного зростання та фактором збалансування інтересів держави і суспільства. Податкова політика є важливою складовою фінансової політики і реалізується через установлену систему відносин між державою та платниками податків для того, щоб забезпечити державі виконання покладених на неї функцій і дозволити їй використовувати свої ресурси та інструменти впливу для досягнення цілей суспільного розвитку.

2. За умов сьогодення сформувалися три основні форми реалізації податкових відносин - політика максимальних податків, політика економічного розвитку та політика виважених податків. Обираючи політику максимальних доходів, держава збільшує внутрішні можливості для реалізації своїх суспільних функцій через запровадження високих податкових ставок, скорочення податкових пільг і введення нових податків. При домінуванні політики економічного розвитку уряд вдається до мінімізації податкового навантаження, що стимулює реальний сектор, але призводить до зниження суми і частки податкових надходжень зведеного бюджету, і тим самим провокує скорочення державних інвестицій та бюджетних асигнувань на утримання соціальної сфери і соціального захисту населення. Компромісною комбінацією між максимальним і мінімальним оподаткуванням є політика виважених податків. Така політика притаманна високорозвиненим країнам, що досягли традиційної межі економічного зростання.

3. Інструмент податкової політики - це знаряддя (засоби), за допомогою яких спрацьовують методи оподаткування і досягаються певні цілі стратегії і

тактики податкової політики. Основними інструментами податкової політики є: види податків; склад платників податків; об'єкти оподаткування; база оподаткування; податкові ставки; податкові пільги. Отже, інструментарій податкової політики становить собою комплекс податкових інструментів органів державної влади, скоординованих у часі, для впливу на учасників податкових правовідносин, що сприяє забезпеченню розвитку національної економіки, при якому будуть сформовані необхідні бюджетні ресурси для економічного зростання.

4. Узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна зробити висновок про те, що податкова політика України почала свій розвиток ще з часів набуття нашою державою незалежності, але й до сьогодні вона постійно зазнає змін та реформувань. Ретроспектива розвитку податкової політики України дає підставу для виокремлення п'яти основних етапів. Перший етап (1991-1995 рр.) характеризувався значною недосконалістю, що було обумовлене намаганням скопіювати моделі оподаткування інших країн. Другий етап (1996-2003 рр.) характеризувався стимулюючим спрямуванням податкової політики. Третьому етапі (2004-2010 рр.) властивий подальший розвиток стимулюючого спрямування податкової політики. Четвертий етап (2011 р. по сьогодні) характеризується кардинальними змінами податкової політики через зміну кількості податків, їх ставок, покращення механізму оподаткування. В 2018 р. очікується стабілізація застосування інструментів податкової політики, гармонізація з податковою політикою ЄС. Проаналізовані нами основні етапи становлення податкової політики України свідчать про те, що її формування відбувалась еволюційним шляхом. В основу розвитку податкової політики закладені засади пошуку оптимальних форм та методів оподаткування. На жаль, на протязі всього етапу свого становлення податкова політика не відрізнялась стабільністю.

5. Проведений аналіз засвідчив, що обсяги доходів Зведеного бюджету мають чітку тенденцію до зростання. Це обумовлене тенденцією до зростання податкових надходжень, які в структурі доходів займають домінуюче положення (більше 80%). В останні роки в Україні спостерігається посилення ролі непрямого оподаткування в Україні. Перенесення оподаткування на споживання є загальноєвропейським трендом з метою збільшення частки доходів та прибутків у розпорядженні платників податків. Частка податкових надходжень у ВВП значно коливається по рокам. Зокрема в 2011-2012 рр. спостерігалася досить високий рівень формування ВВП за рахунок податкових надходжень, далі спостерігалася скорочення до 23,2%, і знову зростання. В 2015 р. цей показник склав 25,6%, а в 216 р. він зріс до 26,5%. Фіскальна значимість окремих податків у ВВП держави має тенденцію до зростання. На сьогодні Україна за рівнем оподаткування знаходиться на 43 місці в світі. Однак оцінка зі сторони підприємців та громадян податкової політики України залишається негативною. Вважається, що вона виконує лише фіскальну роль та не виконує стимулювальну. Досягнення мети податкової політики в Україні повинне оцінюватися за двома напрямками: фіскальним та регулюючим.

Щодо першого показниками для оцінки доцільно використовувати рівень концентрації податкових надходжень в доходах Зведеного бюджету, коефіцієнт покриття податковими надходженнями витрат Зведеного бюджету, коефіцієнт виконання запланованих податкових надходжень, рівень оподаткування економіки, рівень втрат доходів Зведеного бюджету від пільгового оподаткування. При оцінюванні ефективності податкової політики за регулюючою ознакою можна скористатися й такими показниками як коефіцієнт еластичності податкових надходжень, коефіцієнт інвестиційної віддачі податкових пільг підприємств з інвестиціями та співвідношення прямих та непрямих податків.

6. Ефективність податкової політики за фіскальною ознакою не можна вважати достатньою для України на сучасному етапі. Якщо рівень концентрації податкових надходжень у доходах Зведеного бюджету України та коефіцієнт виконання запланованих податкових надходжень зростають, що свідчить про підвищення ефективності, то коефіцієнт покриття податковими надходженнями витрат Зведеного бюджету, рівень оподаткування економіки, рівень втрат доходів Зведеного бюджету від пільгового оподаткування скорчується, що свідчить про погіршення фіскальної ефективності. Ефективність податкової політики за регулюючою ознакою в Україні активно покращується, проте також залишається на недостатньому рівні. Причинами такої ситуації є: значна кількість малоефективних податків; нестабільна нормативно-правова база оподаткування й суперечливість окремих законодавчих норм; нераціональна система податкових пільг, що залишає можливості для ухиляння від сплати податків і не стимулює інноваційну діяльність та енергоефективність; значні розбіжності між податковим і бухгалтерським обліком.

7. У ході дослідження особливостей компетенції фіскальних органів зарубіжних країн у сфері реалізації податкової політики ми дійшли висновків про доцільність використання кращого досвіду при реформуванні фіскальних органів в Україні. Зокрема, заслуговують на увагу досвід включення до компетенції фіскальних органів не фіскальних повноважень, досвід взаємовідносин платників податків з податковими органами на засадах клієнтських відносин, досвід побудови податкових органів за функціональним принципом, досвід функціонування спеціалізованих правоохоронних підрозділів (податкової поліції) у складі органів внутрішніх справ тощо. Вважаємо, що результати дослідження особливостей компетенції фіскальних органів зарубіжних країн у сфері реалізації податкової політики можуть у майбутньому справити значний вплив на підвищення ефективності діяльності фіскальних органів в Україні. Однак слід пам'ятати, що при реформуванні останніх у нашій державі не повинно бути «сліпого» копіювання досвіду окремих країн, так як не можна накладати елементи правової системи будь-якої країни на нашу дійсність. Процес адаптації зарубіжних новацій до вітчизняних реалій повинен враховувати національні особливості державотворення, рівень розвитку правової культури, національний менталітет, які по-своєму є унікальними. Формування

податкової політики в Україні в умовах імплементації Угоди про асоціацію з ЄС має передбачати створення умов для зростання ВВП та позитивних зрушень у розвитку соціально-економічної системи, забезпечення надійної фінансової бази функціонування держави (розширення фіскального простору для реформ), внесення змін до Податкового кодексу в зв'язку з виконанням цієї Угоди, а також поступову імплементацію інших заходів податкової політики ЄС та податкових механізмів його країн із поступом в економічному розвитку і детінізації економіки. Податкова політика України має бути спрямована на: створення сприятливого податкового середовища для економічного зростання на інноваційній основі (спрощення податкового законодавства, введення інвестиційно-інноваційних податкових пільг з огляду на рекомендації Єврокомісії та досвід країн ЄС); пошук фіскальних резервів за рахунок усунення диспропорцій в розподілі податкового навантаження і підвищення податкової справедливості (обмеження використання поширених схем ухилення від сплати податків та уникнення оподаткування, переміщення основного тягаря оподаткування на багатих); адаптацію норм Податкового кодексу до директив ЄС з питань оподаткування відповідно до Угоди про асоціацію (здійснення у встановлені строки низки змін у справлянні ПДВ й акцизного податку); удосконалення податкового адміністрування (спрощення нарахування і сплати податків, автоматизацію податкових процедур, модифікацію системи ризик-орієнтованого податкового контролю на основі найкращих європейських практик).

8. В умовах економічної кризи економіка в Україні є нестабільною та слабкою, тому потрібно розробити нові концептуальні засади до напрямів та механізмів реалізації податкової політики та перетворити їх на дієві інструменти управління ринковою трансформацією економіки країни. Отже, у сфері податкової політики необхідно передусім провести кардинальну реформу податкової системи: зменшити податковий тиск з урахуванням досвіду передових країн світу. Зниження податкового тиску спричинить позитивні зрушення в надходженнях до бюджету, виведення економіки з тіні, подолання корупції у сфері виробництва, зайнятості, цін, зміцнення національної валюти гривні. Також варто застосовувати прогресивне оподаткування. Податкова політика повинна здійснюватися в напрямі врегулювання зведеного бюджету України, якомога швидшого подолання його дефіциту, оскільки хронічний дефіцит бюджету спричиняє витіснення приватних інвестицій. З допомогою податкових важелів потрібно здійснювати структурну перебудову економіки в напрямі відродження і розвитку галузей економіки, діяльність яких забезпечуватиме потреби вітчизняних споживачів з метою витіснення імпорту; сприяти розвитку інноваційно-інвестиційних підприємств і галузей економіки; забезпечити розвиток малого і середнього бізнесу. На сучасному етапі податкова політика України повинна ґрунтуватися на ретельному аналізі економічної ситуації, орієнтуватися на довгострокові цілі стимулювання конкурентоспроможності вітчизняних виробників, інноваційного розвитку

економіки, що сприятиме збільшенню кількості вітчизняних підприємств, готових на рівних конкурувати з іноземними компаніями. З цієї точки зору, в Україні доцільно реалізувати ліберально-обмежену модель податкової політики, яка характерна для країн, економічна політика яких спрямована на нарощування виробництва товарів, вихід та експансію на нові зовнішні ринки, зростання доходів населення за рахунок розвитку його підприємницької активності.

АНОТАЦІЯ

Колеснік Антон Борисович «Податкова політика України: концептуальні засади теорії та практики»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за магістерською програмою «Державні та муніципальні фінанси» – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2017.

У кваліфікаційній роботі розглядаються теоретичні аспекти державної податкової політики, її види, форми та інструменти. Проведене оцінювання ефективності реалізації державної податкової політики в Україні. Обґрунтовані можливості використання зарубіжного досвіду в сфері податкової політики в Україні, запропоновані напрями модернізації податкової політики України.

Ключові слова: податкова політика, форми, види, інструменти, етапи розвитку, ефективність, моніторинг, зарубіжний досвід, модернізація.

ANNOTATION

Koliesnik Anton The tax policy of Ukraine: conceptual bases of theory and practice

Thesis for Master degree in specialty 072 "Finance, banking and insurance" under the program "Public and municipal finance" - Odessa national economic university. - Odessa, 2017

The paper examines theoretical aspects of state tax policy, its types, forms and tools. Conducted evaluation of effectiveness of implementation of state tax policy in Ukraine. Justified by the possibility of using foreign experience in the area of tax policy in Ukraine, directions of modernization the tax policy of Ukraine.

Key words: tax policy, forms, types, tools, stages of development, efficiency, monitoring, foreign experience of modernization.